

Converses amb Teresa Freixas

Entrevistada per Luisa Girondo

Teresa Freixas i Guinjoan és, des del 1987, inspectora d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Actualment exerceix d'inspectora en cap adjunta i té la responsabilitat, des del vessant de la inspecció, de la formació permanent del professorat i del pràcticum del grau de mestres i del professorat de secundària en l'àmbit dels Serveis Territorials d'Ensenyament a Tarragona.

És la inspectora referent, a Tarragona, de l'aplicació de les proves externes al sistema educatiu de 6è de Primària i de 4t d'ESO.

Va exercir de mestra i directora d'un centre públic a l'inici de la seva vida professional. Es va doctorar en Psicologia i el 1997 va presentar la tesi "L'estrès dels professors d'ensenyament obligatori".

Per la seva responsabilitat actual i la seva trajectòria professional, l'hem convidat a parlar amb la nostra revista.

Quina importància cal donar al pràcticum en la formació inicial de mestres i també a la formació dels professors de secundària?

En el marc del pràcticum de la formació inicial dels mestres i dels professors de secundària, és on els futurs docents es troben amb els centres formadors que van ser seleccionats pel Departament d'Ensenyament i que tenen el compromís de facilitar l'adquisició de les competències professionals docents als estudiants en pràctiques.

També és el moment en què es generen dinàmiques i espais de reflexió didàctica i pedagògica que afavoreixen la innovació i la transferència dels coneixements i la socialització dels futurs professionals.

Els centres formadors elaboren un pla de treball que ha de permetre la reflexió i la identificació d'elements de millora en el procés de formació inicial del professorat que el desenvolupa en els centres educatius, i d'implicació i coordinació entre els centres formadors i els tutors de la Universitat.

En el procés d'avaluació del pla respecte a l'adquisició de les competències professionals dels alumnes i les expectatives dels tutors de la Universitat, s'hi han de trobar aspectes de millora del procés d'aprenentatge dels alumnes que realitzen el pràcticum.

La memòria que els alumnes elaboren de la seva estada al centre ha d'aportar informació rellevant per millorar tot el procés.

En els temps que corren i en molts aspectes de diferents feines, es parla àmpliament de la necessitat de cercar "eficiència"; en aquest sentit, segons la vostra visió, quins són els objectius més rellevants d'un mestre o professor eficaç?

Des de la meva experiència, he de dir que la majoria dels docents el que volen aconseguir dels seus alumnes és:

- Que els alumnes arribin a aprendre de manera crítica i siguin capaços d'avaluar la informació.
- Que siguin capaços d'utilitzar aquest saber amb flexibilitat davant de situacions noves.
- Que adquireixin el plaer de saber, per poder aprendre tota la vida.

Imagineu que jo sóc un futur docent, il·lusionat i amb ganes d'aprofitar les possibilitats de formació. Quin és el perfil d'un bon professor?

Si estem d'acord que l'escola ha de perseguir els objectius mencionats abans, els criteris que ens haurien de guiar per a l'elecció dels nostres docents serien:

- Que fossin docents amb bons coneixements dels continguts de les seves disciplines.
- Que alhora fossin educadors, capaços d'organitzar, preparar i presentar els continguts.
- Que es manifestessin com a ensenyants capaços d'impulsar, a l'aula, un clima d'ordes i de treball ben fet.

¿Tots aquests criteris tindrien el mateix pes o en podríem prioritzar alguns?

És evident que assignaríem un cert pes a cadascun d'aquests criteris i a d'altres; però investigacions que s'han fet sobre aquesta qüestió indiquen la importància essencial de certes actituds adoptades pel docent en la seva relació amb els alumnes.

Aspy i Roebuck indiquen tres actituds que hi tenen un pes especial:

- La facultat que té un docent per comprendre la significació de l'experiència viscuda per l'alumne a la classe i, és clar, la facultat d'expressar l'esmentada comprensió.
- El respecte que el docent manifesta per a l'alumne com a persona.
- L'autenticitat del mestre en la seva relació amb els estudiants.

Quan aquestes tres actituds estan presents en alt grau, els alumnes realitzen notables progressos a l'hora d'aconseguir els objectius educatius que acabem d'apuntar.

Si a més la direcció i la coordinació del centre és eficaç, els alumnes no es limiten a obtenir el major benefici de les disciplines impartides a classe, sinó que es revelen en ells altres capacitats i habilitats que es manifesten no sols en un ambient de classe, sinó en qualsevol moment de la vida.

D'aquesta resposta, se'n deriva que no tan sols és important el paper del mestre o del professor d'aula per assolir èxits educatius, sinó que també té un gran paper l'organització i la direcció del centre. ¿Podria explicitar una mica millor la bondat d'una bona organització?

Si el centre escolar funciona com una bona organització, facilita que els alumnes aconseguixin:

- Potenciar habilitats en la resolució de problemes.
- Tenir una representació de si mateixos més positiva.
- Manifestar comportaments més actius.
- Disminuir els problemes de disciplina.
- Baixar la seva taxa d'absentisme.

La complexitat professional de la tasca docent ens fa pensar que no n'hi ha prou amb els coneixements teoricopràctics adquirits en el període de formació inicial principalment a les facultats, ni tampoc és raonable pensar que és una professió que s'aprèn només amb el dia a dia de l'aula. Segurament calen totes dues coses, però tal vegada no n'hi ha prou si les mirem d'una manera additiva i no d'una manera integrada. ¿Com podríem aconseguir aquest repte?

Els docents poden millorar el seu «grau de facilitació» amb hores de formació i amb la pràctica.

S'ha comprovat que els docents en formació només poden créixer aquestes facultats de facilitació si els formadors les practiquen en un nivell elevat. Significa que les actituds dels docents "es modelen" partint de la pràctica d'altres, i que no es pot seguir tan sols un tràmit intel·lectual.

Els docents que manifesten aquestes condicions de facilitació en un grau elevat solen presentar altres característiques:

- Tenen una representació de si mateixos més positiva.
- Tendeixen a revelar als seus alumnes la seva pròpia personalitat.
- Tendeixen a reaccionar davant els sentiments i les idees dels seus alumnes.
- Fan més elogis.
- Fan menys exposicions magistrals.

Aquestes característiques que ens assenyala ¿són les que semblen adients pel nostre context cultural aquí, a Catalunya, o són també les que proposen des d'altres països del nostre entorn cultural, ara que es parla tant de construir Europa?

Ni la situació geogràfica de la classe, ni la composició racial, ni la raça del docent modifiquen aquests resultats.

Aquestes afirmacions es poden fer arran de la rèplica al treball d'Aspy i Roebuck que va fer, a Alemanya, Tansch amb docents de diferents disciplines i amb alumnes de diferents edats.

De manera molt precisa, van seguir la metodologia de la investigació anterior i van agregar alguns elements nous.

Al final de la investigació, es va fer evident que els alumnes, els professors dels quals tenien un elevat nivell quant a comprensió, autenticitat i respecte per l'alumne, revelaven estructures intel·lectuals més desenvolupades, eren més espontanis, s'interessaven més per les classes i expressaven més el que sentien i pensaven.

Aquest estudi sembla confirmar que els elements de facilitació en la relació mestre - alumne formen part de les condicions més importants per millorar el procés d'adquisició de coneixements per part dels alumnes, es tracti d'aprendre un contingut intel·lectual, d'aprendre a resoldre problemes, de millorar l'estima d'ells mateixos o d'alliberar la creativitat; el clima de facilitació creat pel mestre millora cadascun d'aquests diferents tipus d'adquisició.

Quan un mestre o professor aconsegueix una plaça docent, un lloc de treball, ¿ja s'ha d'oblidar de la reflexió formativa més enllà de la pràctica mateix del dia a dia? ¿O hi ha uns requeriments, per part del sistema educatiu, d'actualització a través de la denominada formació permanent?

Quan un docent arriba a un centre educatiu, ha de posar en marxa tots els aprenentatges i recursos que ha adquirit en la seva formació i experiència prèvia.

Com a fruit de l'autoavaluació que fa el docent respecte al seu ajustament al lloc de treball, es dibuixen uns camins de millora que la formació permanent ha de donar resposta en el Pla de formació de zona. El PFZ és un recurs òptim per

als centres educatius i el professorat de la zona per aconseguir objectius clars de millora.

El PFZ ha de tenir en compte, sobretot, les propostes de formació que han sorgit de les demandes dels centres i del professorat de la zona i les que ofereixen institucionalment les diverses unitats del Departament. Aquesta proposta integrada haurà de tenir els objectius clars i els indicadors clars per poder ser avaluada.

¿Com es detecten i canalitzen les necessitats de formació permanent? Quin és el paper de la inspecció en aquest procés?

L'anàlisi de les necessitats formatives és un procés qualitatiu obert durant tot el curs. Es constitueix una comissió per a cada zona educativa d'àmbit comarcal.

La comissió està formada per:

- Un inspector/a que actuarà com a president.
- Un professional dels serveis educatius de zona que actuarà com a secretari.
- La resta de l'equip de direcció tècnica del SEZ.
- Una persona de la secció dels Serveis Educatius i Formació Permanent dels Serveis Territorials.

- Representants dels centres educatius de la zona. S'assegurarà la representació de les diferents etapes educatives i sectors (públic i concertat).
- Un representant de l'ICE.
- Un representant dels moviments de renovació pedagògica.
- Un representant del consell comarcal o de l'ajuntament.

La funció de la comissió és elaborar una proposta integrada, coherent i qualificada, d'acord amb els objectius específics formulats, tenint en compte les prioritats establertes i les accions formatives dels cursos anteriors i el pressupost assignat.

A tall d'exemple, per al curs 2010-2011 les activitats del PFZ del Tarragonès anaven adreçades a:

- a) Formar el professorat per a l'escola inclusiva: atenció a la diversitat, tutoria, orientació, acollida de l'alumnat nouvingut...
- b) Ajudar-lo a implementar el treball per competències derivat dels nous currículums.
- c) Millorar la capacitat del professorat per treballar en l'aula digital.
- d) Impulsar el coneixement i el domini de les llengües estrangeres.

Imaginem-nos que hi ha una demanda de formació permanent lligada a la permanent revisió i millora dels mètodes organitzatius. Aquesta formació permanent lligada a la gestió i funcionament dels centres ¿segueix un pla diferent o és dintre del mateix pla d'actualització del professorat d'aula?

Moltes demandes es poden incloure en el marc de formació de zona. Però, a part, la Subdirecció General de Formació, en el marc del projecte de millora de la qualitat dels centres educatius del Departament, organitza un programa de formació, amb la finalitat d'actualitzar i aprofundir els coneixements, les estratègies i les eines que permetin, als membres dels equips directius, avançar en el desenvolupament de les competències necessàries per millorar la qualitat i la formació dels centres en el seu context.

El contingut està organitzat en diferents mòduls que cobreixen continguts organitzatius curriculars, legislatius, de lideratge i d'altres que són necessaris per als equips directius dels centres, tant de primària com de secundària.

Des de fa uns quants anys, per tal d'avaluar el sistema educatiu, s'han introduït una sèrie de proves externes als centres: una al final de primària, que és la que s'anomena prova de sisè, i una altra al final de l'ESO, que és la que es realitza per primera vegada el 15 i 16 de febrer de 2012, als alumnes de 4t de l'ESO.

Alguns centres consideren que no haurien de fer-se aquest tipus de proves. Argumenten que cada centre correspon a un medi sociocultural particular i cada centre té una autonomia pròpia. ¿Ens pot fer una valoració justificativa d'aquestes proves? ¿Tenen incidència, els resultats d'aquestes proves, en les demandes de formació permanent?

Totes les estratègies avaluadores han esdevingut un valuós instrument de seguiment i de valoració dels resultats obtinguts per l'alumnat i dels processos que permeten obtenir-los.

Però cal destacar la necessitat d'establir els objectius del Sistema Educatiu previstos al final de cada etapa d'ensenyament obligatori i en quina mesura s'aconsegueixen amb l'autonomia pedagògica i de gestió dels centres docents.

Aquests mecanismes d'avaluació tenen com a referència fonamental les competències bàsiques i han de permetre identificar, de manera precisa, la formació que ha de rebre cada alumne perquè pugui millorar els seus resultats educatius. La millora ha de ser de cada centre i cada alumne respecte a si mateix.

En el moment de treballar les dades obtingudes, cada centre coneix les mitjanes obtingudes pels centres de la seva tipologia, igual que les mitjanes globals de tots els centres de Catalunya. De la reflexió d'aquestes dades, el professorat de cada centre podrà prendre decisions de millora.

Moltes de les demandes de formació estan relacionades amb canvis metodològics que el professorat vol implementar per tal d'augmentar el nivell competencial de l'alumnat.

Si ens centrem en l'educació primària, ¿quines són, en vista d'aquestes o d'altres proves que l'Administració pugui considerar, les competències bàsiques que l'alumnat de Catalunya hauria de tenir assolides?

La prova de 6è de primària vol posar de manifest les competències que s'espera que els alumnes al final de primària tinguin assolides.

Aquesta prova s'estructura en quatre parts: competència lingüística en llengua catalana, competència lingüística en llengua castellana, competència lingüística en llengua estrangera i competència matemàtica.

Les competències lingüístiques en llengua catalana i llengua castellana es refereixen a la comprensió lectora i a l'expressió escrita, i en llengua estrangera, a la comprensió oral i la comprensió lectora.

Les competències matemàtiques inclouen dominar la numeració i el càlcul, la representació de l'espai, la forma i la mesura, i la comprensió i interpretació de relacions i canvis.

Com hem dit abans, molts futurs mestres llegiran aquestes línies. Voldríem aprofitar la formació i experiència de l'entrevistada en diferents aspectes del camp educatiu, per demanar-li, de manera sintètica, quines són les competències professionals imprescindibles per als mestres d'aquests

temps socialment complexos i tecnològicament avançats. ¿Les pot resumir entre tres i cinc?

Vivim un moment en què els avenços tecnològics ens han posat, a l'abast de tots, una gran quantitat d'informació; però també instruments per gestionar-la.

Aquestes innovacions han afectat la manera de treballar de tots els professionals —també dels docents.

Per tant, entre els continguts i competències professionals dels docents s'espera que, a més a més dels continguts mateix de la disciplina, es tingui un coneixement funcional de les noves tecnologies al servei del procés d'ensenyament del professor i de l'aprenentatge de l'alumne, per

poder gestionar críticament la informació que l'alumnat té a l'abast.

També és imprescindible, en aquest món globalitzat, saber treballar en equip; per tant, és un aprenentatge fonamental que cal potenciar, sobretot amb l'exemple del professorat. L'eficàcia és en el model que l'alumne veu en el dia a dia.

Per acabar, voldria posar en evidència que el docent és sobretot una persona, i la capacitat que té de connectar amb els seus alumnes i de respectar-los com a persones que són, i alhora ser capaç de posar els límits en les seves conductes, són la clau de l'èxit i de la satisfacció laboral dels professors.